

§ 252

Sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle valtuutettu Reetta Vanhasen valtuustoaloitteeseen alle 25-vuotiaiden nuorten maksuttoman ehkäisyn edistämiseksi

HEL 2017-007557 T 00 00 03

Lausunto

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi valtuutettu Reetta Vanhasen alle 25-vuotiaiden nuorten maksuttoman ehkäisyn edistämistä koskevasta valtuustoaloitteesta kaupunginhallitukselle seuraavan esittelijän ehdotuksesta poikkeavan lausunnon:

"Terveystieteiden mukaan kunnan on järjestettävä alueensa asukkailla ehkäisyneuvontaa ja muita seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistäviä palveluja.

Valtakunnallisen vuoden 2015 kouluterveyskyselyn mukaan koko maan peruskoululaisista oli ollut yhdynnässä 18 prosenttia, lukiolaisista 38 prosenttia ja ammattikoululaisista 60 prosenttia. Kolmasosa nuorista ei käyttänyt mitään ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässään (peruskoululaiset 35 prosenttia, lukiolaiset 33 prosenttia, ammattikoululaiset 33 prosenttia). Ehkäisymenetelmänä kondomi oli yleisin, jota käytti peruskoululaisista 39 prosenttia, lukiolaisista 32 prosenttia ja ammattikoululaisista 28 prosenttia. Hormonaalisen ehkäisyn käyttäjiä oli 17 prosenttia, 32 prosenttia ja 28 prosenttia em. nuorista.

Alle 24-vuotiaiden raskaudenkeskeytykset ovat vähentyneet viimeisen viiden vuoden aikana koko maassa 23 prosenttia. Helsingissä keskeytysten määrä on pienentynyt viimeisen viiden vuoden aikana 22 prosenttia, Espoossa 25 prosenttia ja Vantaalla 40 prosenttia. Tästä suotuisasta kehityksestä huolimatta aiemmin keskeytyksessä olleiden määrä kuitenkin nousee. Lisäksi keskeytyksistä noin 10 prosenttia tehdään samana tai edellisena vuonna synnyttäneille naisille. Tehokas raskauden ehkäisy niin raskauden keskeytyksen kuin synnytyksen jälkeen on tärkeää ja kustannustehokasta.

Vantaalla tarjotaan alle 20-vuotiaille nuorille yhdeksän kuukauden ehkäisyvalmisteet maksutta. Vantaa tarjoaa myös kaikille ensimmäisen pitkäaikaisen ehkäisyvälineen maksutta. Raskaudenkeskeytyksen jälkeen tarjotaan uusi ilmainen ehkäisyväline. Vantaa on panostanut riskiryhmiin ja tarjoaa heille pitkäaikaisen ehkäisimen kuluitta. Päihderiippuvaisilla ja jo keskeytyksen läpikäyneillä on suurempi riski uuteen raskaudenkeskeytykseen kuin muilla.

Espoossa ensimmäinen kuparikierukka on maksuton kaikenikäisille ehkäisyä tarvitseville naisille, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet kupari- tai hormonikierukkaa. Alle 20-vuotiaat, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet hormonaalista ehkäisyä, saavat maksutta yhdistelmäehkäisytabletit, minipillerit tai ehkäisyrenkaan (3–9 kk:n ajaksi) tai hormonikierukan. Yli 20-vuotiaat, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet hormonaalista ehkäisyä, saavat maksutta yhdistelmäehkäisytabletit, minipillerit, ehkäisyrenkaan tai ehkäisykapselin 3 kuukauden ajaksi. Synnyttäneet ja 20–24-vuotiaat, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet hormonaalista ehkäisyä, voivat valita synnytyksen jälkitarkastuksen yhteydessä maksutta myös hormonikierukan tai ehkäisykapselin.

Helsingissä tarjotaan maksutta ensimmäiset ehkäisytabletit (kolmen kuukauden aloituspakkaus), ensimmäinen kierukka ja ehkäisyimplantit. Maksuttomia kondomeja tarjotaan koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa, ehkäisyneuvonnassa, kutsunnoissa sekä jonkin verran nuorisotaloilla ja erilaisissa terveyden edistämiskampanjoissa. Tarvittaessa nuori saa maksuttoman jälkiehkäisyneuvon koulu- tai opiskeluterveydenhuollosta.

Helsingiläisten alle 25-vuotiaiden sukupuolitartuntojen (klamydia, kuppa ja tippuri) määrät yhteensä ovat vähentyneet viimeisen viiden vuoden aikana 6,5 prosenttia (vuonna 2012 1142 tartuntaa ja vuonna 2016 1068 tartuntaa). Klamydiatartuntoja todettiin helsinkiläisillä alle 25-vuotiailla nuorilla vuonna 2012 1103 ja vuonna 2016 1037, joista naisilla todettujen klamydiatartuntojen osuus on pysynyt viiden vuoden aikana samana, noin 68 prosentissa. Kondomin käytöllä ja vastuullisella seksikäyttäytymisellä ehkäistään seksitauteja. Ei ole kuitenkaan osoitettu, että kondomien maksuton tarjonta lisää niiden käyttöä.

Laajojen kansainvälisten ja myös suomalaisten tutkimusten mukaan maksuton ehkäisy säästää kustannuksia. Erityisesti ns. pitkävaikutteiset ehkäisy menetelmät (kapselit, kierukat) ovat kustannustehokkaimpia. Lyhytvaikutteisten menetelmien käyttäjillä suunnittelemattoman raskauden riski on 10-kertainen pitkävaikutteisiin verrattuna, vaikka ehkäisy olisi maksutonta. 15–24-vuotiaiden ryhmässä suunnittelematon raskaus selittyy yli 80 prosentissa ehkäisyneuvon käytövirheellä.

Raskauden ehkäisyneuvon ja -keskeytysten kustannukset

Helsingissä asui vuonna 2016 40 468 15–24-vuotiaasta naista. Tässä ikäryhmässä tehtiin vuonna 2016 498 raskaudenkeskeytystä. Raskaudenkeskeytyksen hinta on HUS:ssa 565 euroa. Lisäksi tulevat perusterveydenhuollon vastaanotto- ja laboratoriokustannukset noin 365 euroa. Raskaudenkeskeytysten kokonaiskustannukset vuodessa ovat näin ollen 459 000 euroa.

Arvioidaan, että puolet 15–24-vuotiaista naisista on seksuaalisesti aktiivisia. Vuoden pilleriehkäisykustannukset olisivat noin 50 euroa/henkilö. Laajan tutkimuksen mukaan vain 40–50 prosenttia käyttäjistä sitoutuu maksuttomaankaan pilleriehkäisyyn. Näin ollen 15–24-vuotiaille tarjottavan maksuttoman pilleriehkäisykustannukset kaupungille olisivat 10 000 käyttäjällä laskettuna noin 506 000 euroa. Tyypillisellä käytöllä noin 9 prosenttia ehkäisytablettien käyttäjistä tulee raskaaksi vuoden aikana, joten ehkäisytablettien käyttäjille voidaan olettaa raskaudenkeskeytyksiä tehtävän vuodessa 227 vähemmän, jolloin raskaudenkeskeytysten kuntalaskutusten määrä vähenee arviolta 210 000 euroa.

Helsingin kaupunki on tarjonnut vuodesta 2007 ensimmäiset pitkävaikutteiset ehkäisyvälineet kaikenikäisille naisille. Käyttäjät ovat voineet valita sekä hormonikierukan että ehkäisykapselit käyttöönsä yhteensä jopa 11 vuoden ajaksi. Pitkävaikutteisen ehkäisimen korkeampi hankintahinta noin 100 euroa/kpl jakautuu 4–7 vuodelle ja vuosikustannus on keskimäärin 20 euroa. Vuonna 2016 Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimi hankki toimipisteisiinsä pitkävaikutteisia ehkäisyvälineitä 358 460 eurolla (2974 kierukkaa, 540 ehkäisykapselia),

Mikäli kaikki 15–24-vuotiaat ehkäisyä tarvitsevat naiset Helsingissä käyttäisivät maksutonta pitkävaikutteisia ehkäisyvälineitä, olisivat kustannukset vuodessa myös noin 405 000 euroa, mutta paremman ehkäisytehon vuoksi keskeytyksiä ei tehtäisi käyttäjille juuri ollenkaan. Käyttäjistä noin 80 prosenttia käyttää ehkäisyvälinettä pitkäaikaisesti, joten raskaudenkeskeytyksiä tehtäisiin ikäryhmässä jopa 400 vähemmän ja kustannuksia säästyisi 367 000 euroa.

Ehdotettu maksuton pilleriehkäisy on kustannuksiltaan samankaltainen, mutta teholtaan huonompi kuin jo aikaisempien päätösten nojalla kaikenikäisille tarjottava pitkäkestoinen ehkäisy. Nuoremmissa 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä lyhytvaikutteinen ehkäisyväline ensimmäisenä ehkäisyvaihtoehtona saattaa olla houkutteleva, mutta sitoutuminen ohjeenmukaiseen käyttöön on heikompaa nuorilla kuin aikuisilla. 15–19-vuotiaiden ikäryhmän 14 043 naisesta arviolta 3 500 on seksuaalisesti aktiivisia ja käyttäisi ehkäisytabletteja pitkäaikaisesti. Vuositasolla kustannukset olisivat 176 000 euroa. Raskaudenkeskeytyksiä tehdään tässä ikäryhmässä 20–24-vuotiaita vähemmän, noin 8/1000 naista vuodessa, ja tyypillisellä käytöllä voidaan olettaa raskaudenkeskeytyksiä tehtävän noin 26 vähemmän. Kustannussäästöä näistä syntyisi noin 23 600 euroa.

Helsingissä on varattu jaettavaksi viime vuosina noin 45 000 maksutonta kondomia vuodessa hankintahinnan ollessa 0,12 euroa kappaleelta. Sosiaali- ja terveystoimen osuus oli noin 90 prosenttia (41 256 kpl). Kondomin hinnan ollessa 0,12 euroa kappaleelta ovat vuosikustannuk-

set 4 951 euroa. Kondomien tarve käyttäjien välillä vaihtelee huomattavasti, eikä ole realistista olettaa kaupungin pystyvän logistisesti tarjoamaan maksuttomia kondomeja kaikille 15–24-vuotiaille. Yksi kondomi viikossa 20 000 käyttäjälle maksaisi vuositasolla 124 000 euroa.

Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että Helsingin nykykäytäntöä tehostetaan seuraavilla tavoilla: kierukka tai ehkäisykapseli tarjotaan aina alle 25-vuotiaille maksutta. Vantaan mallin mukaisesti Helsinki alkaa tarjota maksuttoman kierukan tai ehkäisykapselin raskaudenkeskeytyksen jälkeen sekä päihdehuollon asiakkaille. Alle 25-vuotiaille nuorille tarjotaan ehkäisypillerit ja ehkäisyrenkaat vuodeksi maksutta. Tämän ikäryhmän pitkävaikutteisten ehkäisymenetelmien aloitus toteutetaan ensisijaisesti keskitetyssä ehkäisyneuvonnassa, jonka toiminta siirtyy helmikuussa 2018 Kalasataman terveys- ja hyvinvointikeskuksen yhteyteen. Keskitetyn ehkäisyneuvonnan lääkäriresurssi, jota nimenomaan edellä mainittuihin ehkäisymuotoihin (kierukka tai ehkäisykapseli) liittyen tarvitaan, lisääntyy nykyisestä yhdestä lääkäriin työpanoksesta kahteen, ja myös avustavan henkilökunnan määrää lisätään vastaavasti. Lisäksi Kalasatamassa ehkäisypalveluita pystytään tarjoamaan laajemmalla aukioloajalla. Helsinki lisää selvästi sekä neuvontaa seksitautien ehkäisystä ja seksuaaliterveydestä että kondomien jakelua maksutta ehkäisyneuvoloissa, kouluissa ja nuorisotaloilla toimialojen yhteistyöllä. Sosiaali- ja terveyslautakunnan mielestä muiden toimialojen rooli on keskeistä, myös ilman sosiaali- ja terveystoimialan koordinoitua tai osallistumista hankintaan ja jakeluun. Kondomeja on tarjolla nuorille säännölliseen käyttöön. Sosiaali- ja terveyslauta pitää tärkeänä, että oikeus ehkäisyyn ja seksuaaliterveyteen toteutuu jokaisen omista lähtökohdista ja toiveista käsin ja että ehkäisypalvelut on suunnattu kaikille nuorille sukupuolesta riippumatta.

Ehkäisypalveluiden toteutuksessa yhteistyötä terveysasemien, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, äitiysneuvolan, keskitetyn ehkäisyneuvonnan sekä Helsingin kaupungin muiden toimijoiden, kuten koulujen ja nuorisotalojen kanssa jatketaan ja lisätään. Viestintää maksuttomasta ehkäisystä tehostetaan eri kanavissa.

Sosiaali- ja terveystoimi selvittää ja raportoi lautakunnalle alle 20- ja 25-vuotiaiden maksuttomien ehkäisymenetelmien käytön ja raskaudenkeskeytyksien ja sukupuolitautilien määrän vuosilta 2017 ja 2018 sekä maksuttomien ehkäisymenetelmien kustannukset ja vertaa lukuja vuoden 2016 lukuihin.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Tutkimusten mukaan maksuton, erityisesti pitkäaikaisten ehkäisymenetelmien käyttö, on tehokasta suunnittelemattomien raskauksien ehkäi-

syssä ja niihin liittyvien niin yksilöä kuin terveydenhuoltojärjestelmää koskevan kuormituksen ja kustannusten vähentämisessä. Nuorten, niin naisten kuin miesten, ehkäisyn käyttöön kuuluu aina seksuaalikasvatus ja -neuvonta sekä turvalliseen sekä vastuulliseen seksikäyttäytymiseen ohjaaminen. Asianmukainen ehkäisymenetelmien käyttö vähentää ei-toivottujen raskauksien ja sukupuolitautilien määrää."

Käsittely

Asiassa tehtiin seuraavat vastaehdotukset:

Vastaehdotus 1:

Puheenjohtaja Sanna Vesikansa: Poistetaan lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia ensimmäinen lause ja lisätään sen tilalle seuraava virke: "Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että Helsingin nykykäytäntöä tehostetaan seuraavilla tavoilla: kierukka tai ehkäisykapseli tarjotaan aina alle 25-vuotiaalle maksutta."

Kannattaja: Jäsen Katriina Juva

Vastaehdotus 2:

Puheenjohtaja Sanna Vesikansa: Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia toiseksi lauseeksi: "Vantaan mallin mukaisesti Helsinki alkaa tarjota maksuttoman kierukan tai ehkäisykapselin raskaudenkeskeytyksen jälkeen sekä päihdehuollon asiakkaille."

Kannattaja: Jäsen Katriina Juva

Vastaehdotus 2 hyväksyttiin yksimielisesti ilman äänestystä.

Vastaehdotus 3:

Puheenjohtaja Sanna Vesikansa: Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia kolmanneksi lauseeksi: "Alle 25-vuotiaille nuorille tarjotaan ehkäisytabletit ja ehkäisyrenkaat vuodeksi maksutta."

Kannattaja: Jäsen Katriina Juva

Vastaehdotus 4:

Puheenjohtaja Sanna Vesikansa: Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia neljänneksi lauseeksi: "Helsinki lisää selvästi sekä neuvontaa seksitautien ehkäisystä ja seksuaaliterveydestä että kondomien jakelua maksutta ehkäisyneuvoloissa, kouluissa ja nuorisotaloilla toimialojen yhteistyöllä. Sosiaali- ja terveyslautakunnan mielestä muiden toimialojen rooli on keskeistä, myös ilman sosiaali- ja terveystoimialan koordinoitua tai

19.09.2017

osallistumista hankintaan ja jakeluun. Kondomeja on tarjolla nuorille säännölliseen käyttöön."

Kannattaja: Jäsen Seija Muurinen

Vastaehdotus 5:

Jäsen Karita Toijonen: Lausunnon toiseksi viimeiseen kappaleeseen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia lisätään seuraava virke: "Helsingissä tarjotaan maksutta yksilölle soveltuva pitkävaikutteinen ehkäisy (kupari- tai hormonikierukka, ehkäisyrengas, ehkäisykapseli tai ehkäisytabletit) kaikille alle 25-vuotiaille ja riskiryhmiin kuuluville, kuten päihteiden käyttäjät."

Kannattaja: Jäsen Tapio Bergholm

Vastaehdotus 6:

Jäsen Karita Toijonen: Lausunnon toiseksi viimeiseen kappaleeseen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia lisätään seuraava virke: "Seksuaaliterveyden edistämiseksi ja ei-toivottujen raskauksien ehkäisemiseksi kondomien ilmaisjakelua ja saatavuutta tehostetaan huomioiden erityisesti nuoret ja riskiryhmiin kuuluvat."

Kannattaja: Jäsen Tapio Bergholm

Vastaehdotus 7:

Jäsen Katju Aro: Lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia viidenneksi lauseeksi lisätään: "Sosiaali- ja terveyslauta pitää tärkeänä, että oikeus ehkäisyyn ja seksuaaliterveyteen toteutuu jokaisen omista lähtökohdista ja toiveista käsin ja että ehkäisypalvelut on suunnattu kaikille nuorille sukupuolesta riippumatta."

Kannattaja: Jäsen Katriina Juva

Vastaehdotus 8:

Jäsen Seija Muurinen: Lausuntoon lisätään seuraava kohta: "Sosiaali- ja terveystoimi selvittää ja raportoi lautakunnalle alle 20- ja 25-vuotiaiden maksuttomien ehkäisymenetelmien käytön ja raskaudenkeskeytyksien ja sukupuolitautilien määrän vuosilta 2017 ja 2018 sekä maksuttomien ehkäisymenetelmien kustannukset ja vertaa lukuja vuoden 2016 lukuihin."

Kannattaja: Jäsen Mari Rantanen

Sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunto syntyi seuraavien äänestysten tuloksena:

1 äänestys

19.09.2017

JAA-ehdotus: Vastaehdotus 1 (puheenjohtaja Sanna Vesikansa): Poistetaan lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia ensimmäinen lause ja lisätään sen tilalle seuraava virke: "Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että Helsingin nykykäytäntöä tehostetaan seuraavilla tavoilla: kierukka tai ehkäisykapseli tarjotaan aina alle 25-vuotiaalle maksutta."

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 5 (jäsen Karita Toijonen): Lausunnon toiseksi viimeiseen kappaleeseen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia lisätään seuraava virke: "Helsingissä tarjotaan maksutta yksilölle soveltuva pitkävaikutteinen ehkäisy (kupari- tai hormonikierukka, ehkäisyrengas, ehkäisykapseli tai ehkäisytabletit) kaikille alle 25-vuotiaille ja riskiryhmiin kuuluville, kuten päihteiden käyttäjät."

Jaa-äännet: 9

Katju Aro, Leo Bergman, Saku Etholen, Maritta Hyvärinen, Katriina Juva, Seija Muurinen, Daniel Sazonov, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

Ei-äännet: 3

Tapio Bergholm, Cecilia Ehrnrooth, Karita Toijonen

Tyhjä: 1

Mari Rantanen

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi puheenjohtaja Sanna Vesikansan vastaehdotuksen äänin 9 - 3 (tyhjää 1).

2 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 1 (puheenjohtaja Sanna Vesikansa): Poistetaan lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia ensimmäinen lause ja lisätään sen tilalle seuraava virke: "Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että Helsingin nykykäytäntöä tehostetaan seuraavilla tavoilla: kierukka tai ehkäisykapseli tarjotaan aina alle 25-vuotiaalle maksutta."

Jaa-äännet: 1

Mari Rantanen

Ei-äännet: 12

Katju Aro, Tapio Bergholm, Leo Bergman, Cecilia Ehrnrooth, Saku Etholen, Maritta Hyvärinen, Katriina Juva, Seija Muurinen, Daniel Sazonov, Karita Toijonen, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

Tyhjä: 0

19.09.2017

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi puheenjohtaja Sanna Vesikansan vastaehdotuksen äänin 12 - 1.

3 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 3 (puheenjohtaja Sanna Vesikansa): Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia kolmanneksi lauseeksi: "Alle 25-vuotiaille nuorille tarjotaan ehkäisytabletit ja ehkäisyrenkaat vuodeksi maksutta."

Jaa-äännet: 4

Leo Bergman, Maritta Hyvärinen, Seija Muurinen, Mari Rantanen

Ei-äännet: 8

Katju Aro, Tapio Bergholm, Cecilia Ehrnrooth, Saku Etholen, Katriina Juva, Karita Toijonen, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

Tyhjä: 1

Daniel Sazonov

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi puheenjohtaja Sanna Vesikansan vastaehdotuksen äänin 8 - 4 (tyhjää 1).

4 äänestys

JAA-ehdotus: Vastaehdotus 4 (puheenjohtaja Sanna Vesikansa): Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia neljänneksi lauseeksi: "Helsinki lisää selvästi sekä neuvontaa seksitautien ehkäisystä ja seksuaaliterveydestä että kondomien jakelua maksutta ehkäisyneuvoissa, kouluissa ja nuorisotaloilla toimialojen yhteistyöllä. Sosiaali- ja terveyslautakunnan mielestä muiden toimialojen rooli on keskeistä, myös ilman sosiaali- ja terveys-toimialan koordinoitua tai osallistumista hankintaan ja jakeluun. Kondomeja on tarjolla nuorille säännölliseen käyttöön."

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 6 (jäsen Karita Toijonen): Lausunnon toiseksi viimeiseen kappaleeseen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia lisätään seuraava virke: "Seksuaaliterveyden edistämiseksi ja ei-toivottujen raskauksien ehkäisemiseksi kondomien ilmaisjakelua ja saatavuutta tehostetaan huomioiden erityisesti nuoret ja riskiryhmiin kuuluvat."

Jaa-äännet: 11

Katju Aro, Leo Bergman, Cecilia Ehrnrooth, Saku Etholen, Maritta Hy-

värinen, Katriina Juva, Seija Muurinen, Mari Rantanen, Daniel Sazonov, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

Ei-äännet: 2
Tapio Bergholm, Karita Toijonen

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi puheenjohtaja Sanna Vesikansan vastaehdotuksen äänin 11 - 2.

5 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 4 (puheenjohtaja Sanna Vesikansa): Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia neljänneksi lauseeksi: "Helsinki lisää selvästi sekä neuvontaa seksitautien ehkäisystä ja seksuaaliterveydestä että kondomien jakelua maksutta ehkäisyneuvoloissa, kouluissa ja nuorisotaloilla toimialojen yhteistyöllä. Sosiaali- ja terveyslautakunnan mielestä muiden toimialojen rooli on keskeistä, myös ilman sosiaali- ja terveys-toimialan koordinoitua tai osallistumista hankintaan ja jakeluun. Kondomeja on tarjolla nuorille säännölliseen käyttöön."

Jaa-äännet: 0

Ei-äännet: 13

Katju Aro, Tapio Bergholm, Leo Bergman, Cecilia Ehrnrooth, Saku Etholen, Maritta Hyvärinen, Katriina Juva, Seija Muurinen, Mari Rantanen, Daniel Sazonov, Karita Toijonen, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi puheenjohtaja Sanna Vesikansan vastaehdotuksen äänin 13 - 0.

6 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 7 (jäsen Katju Aro): Lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia viidenneksi lauseeksi lisätään: "Sosiaali- ja terveyslauta pitää tärkeänä, että oikeus ehkäisyyn ja seksuaaliterveyteen toteutuu jokaisen omista

19.09.2017

lähtökohdista ja toiveista käsin ja että ehkäisypalvelut on suunnattu kaikille nuorille sukupuolesta riippumatta."

Jaa-äännet: 5

Leo Bergman, Maritta Hyvärinen, Seija Muurinen, Mari Rantanen, Daniel Sazonov

Ei-äännet: 8

Katju Aro, Tapio Bergholm, Cecilia Ehrnrooth, Saku Etholen, Katriina Juva, Karita Toijonen, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi jäsen Katju Aron vastaehdotuksen äänin 8 - 5.

7 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 8 (jäsen Seija Muurinen): Lausuntoon lisätään seuraava kohta: "Sosiaali- ja terveystoimi selvittää ja raportoi lautakunnalle alle 20- ja 25-vuotiaiden maksuttomien ehkäisymenetelmien käytön ja raskaudenkeskeytyksien ja sukupuolitautien määrän vuosilta 2017 ja 2018 sekä maksuttomien ehkäisymenetelmien kustannukset ja vertaa lukuja vuoden 2016 lukuihin."

Jaa-äännet: 2

Katriina Juva, Tuomas Tuure

Ei-äännet: 11

Katju Aro, Tapio Bergholm, Leo Bergman, Cecilia Ehrnrooth, Saku Etholen, Maritta Hyvärinen, Seija Muurinen, Mari Rantanen, Daniel Sazonov, Karita Toijonen, Sanna Vesikansa

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi jäsen Seija Muurisen vastaehdotuksen äänin 11 - 2.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Satu Suhonen, lääkäri, puhelin: 09 310 45564
satu.suhonen(a)hel.fi

19.09.2017

Mervi Korpela, toiminnansuunnittelija, puhelin: 09 310 42683
mervi.korpela(a)hel.fi

Liitteet

1 Vanhanen Reetta Aloite Kvsto 21062017 1

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Sosiaali- ja terveyslautakunta antaa valtuutettu Reetta Vanhasen alle 25-vuotiaiden nuorten maksuttoman ehkäisyn edistämistä koskevasta valtuustoaloitteesta kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon:

"Terveystieteiden tutkimuskeskuksen mukaan kunnan on järjestettävä alueensa asukkailla ehkäisyneuvontaa ja muita seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistäviä palveluja.

Valtakunnallisen vuoden 2015 kouluterveyskyselyn mukaan koko maan peruskoululaisista oli ollut yhdynnässä 18 prosenttia, lukiolaisista 38 prosenttia ja ammattikoululaisista 60 prosenttia. Kolmasosa nuorista ei käyttänyt mitään ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä (peruskoululaiset 35 prosenttia, lukiolaiset 33 prosenttia, ammattikoululaiset 33 prosenttia). Ehkäisymenetelmänä kondomi oli yleisin, jota käytti peruskoululaisista 39 prosenttia, lukiolaisista 32 prosenttia ja ammattikoululaisista 28 prosenttia. Hormonaalisen ehkäisyn käyttäjiä oli 17 prosenttia, 32 prosenttia ja 28 prosenttia em. nuorista.

Alle 24-vuotiaiden raskaudenkeskeytykset ovat vähentyneet viimeisen viiden vuoden aikana koko maassa 23 prosenttia. Helsingissä keskeytysten määrä on pienentynyt viimeisen viiden vuoden aikana 22 prosenttia, Espoossa 25 prosenttia ja Vantaalla 40 prosenttia. Tästä suotuisasta kehityksestä huolimatta aiemmin keskeytyksessä olleiden määrä kuitenkin nousee. Lisäksi keskeytyksistä noin 10 prosenttia tehdään samana tai edellisenä vuonna synnyttäneille naisille. Tehokas raskauden ehkäisy niin raskauden keskeytyksen kuin synnytyksen jälkeen on tärkeää ja kustannustehokasta.

Vantaalla tarjotaan alle 20-vuotiaille nuorille yhdeksän kuukauden ehkäisyvalmisteet maksutta. Vantaa tarjoaa myös kaikille ensimmäisen pitkäaikaisen ehkäisyvälineen maksutta. Raskaudenkeskeytyksen jälkeen tarjotaan uusi ilmainen ehkäisyväline. Vantaa on panostanut riskiryhmiin ja tarjoaa heille pitkäaikaisen ehkäisimen kuluitta. Päihderiippuvaisilla ja jo keskeytyksen läpikäyneillä on suurempi riski uuteen raskaudenkeskeytykseen kuin muilla.

Espoossa ensimmäinen kuparikierukka on maksuton kaikenikäisille ehkäisyä tarvitseville naisille, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet kupari- tai hormonikierukkaa. Alle 20-vuotiaat, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet hormonaalista ehkäisyä, saavat maksutta yhdistelmäehkäisytabletit, minipillerit tai ehkäisyrenkaan (3–9 kk:n ajaksi) tai hormonikierukan. Yli 20-vuotiaat, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet hormonaalista ehkäisyä, saavat maksutta yhdistelmäehkäisytabletit, minipillerit, ehkäisyrenkaan tai ehkäisykapselin 3 kuukauden ajaksi. Synnyttäneet ja 20–24-vuotiaat, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet hormonaalista ehkäisyä, voivat valita synnytyksen jälkitarkastuksen yhteydessä maksutta myös hormonikierukan tai ehkäisykapselin.

Helsingissä tarjotaan maksutta ensimmäiset ehkäisytabletit (kolmen kuukauden aloituspakkaus), ensimmäinen kierukka ja ehkäisyimplantit. Maksuttomia kondomeja tarjotaan koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa, ehkäisyneuvonnassa, kutsunnoissa sekä jonkin verran nuorisotaloilla ja erilaisissa terveyden edistämiskampanjoissa. Tarvittaessa nuori saa maksuttoman jälkiehkäisyneuvon koulu- tai opiskeluterveydenhuollosta.

Helsingiläisten alle 25-vuotiaiden sukupuolitartuntojen (klamydia, kuppa ja tippuri) määrät yhteensä ovat vähentyneet viimeisen viiden vuoden aikana 6,5 prosenttia (vuonna 2012 1142 tartuntaa ja vuonna 2016 1068 tartuntaa). Klamydiatartuntoja todettiin helsinkiläisillä alle 25-vuotiailla nuorilla vuonna 2012 1103 ja vuonna 2016 1037, joista naisilla todettujen klamydiatartuntojen osuus on pysynyt viiden vuoden aikana samana, noin 68 prosentissa. Kondomin käytöllä ja vastuullisella seksikäyttäytymisellä ehkäistään seksitauteja. Ei ole kuitenkaan osoitettu, että kondomien maksuton tarjonta lisää niiden käyttöä.

Laajojen kansainvälisten ja myös suomalaisten tutkimusten mukaan maksuton ehkäisy säästää kustannuksia. Erityisesti ns. pitkävaikutteiset ehkäisy menetelmät (kapselit, kierukat) ovat kustannustehokkaimpia. Lyhytvaikutteisten menetelmien käyttäjillä suunnittelemattoman raskauden riski on 10-kertainen pitkävaikutteisiin verrattuna, vaikka ehkäisy olisi maksutonta. 15–24-vuotiaiden ryhmässä suunnittelematon raskaus selittyy yli 80 prosentissa ehkäisyneuvon käytövirheellä.

Raskauden ehkäisyneuvon ja -keskeytysten kustannukset

Helsingissä asui vuonna 2016 40 468 15–24-vuotiaasta naista. Tässä ikäryhmässä tehtiin vuonna 2016 498 raskaudenkeskeytystä. Raskaudenkeskeytyksen hinta on HUS:ssa 565 euroa. Lisäksi tulevat perusterveydenhuollon vastaanotto- ja laboratoriokustannukset noin 365 euroa. Raskaudenkeskeytysten kokonaiskustannukset vuodessa ovat näin ollen 459 000 euroa.

Arvioidaan, että puolet 15–24-vuotiaista naisista on seksuaalisesti aktiivisia. Vuoden pilleriehkäisyksen kustannukset olisivat noin 50 euroa/henkilö. Laajan tutkimuksen mukaan vain 40–50 prosenttia käyttäjistä sitoutuu maksuttomaankaan pilleriehkäisyyn. Näin ollen 15–24-vuotiaille tarjottavan maksuttoman pilleriehkäisyksen kustannukset kaupungille olisivat 10 000 käyttäjällä laskettuna noin 506 000 euroa. Tyypillisellä käytöllä noin 9 prosenttia ehkäisytablettien käyttäjistä tulee raskaaksi vuoden aikana, joten ehkäisytablettien käyttäjille voidaan olettaa raskaudenkeskeytyksiä tehtävän vuodessa 227 vähemmän, jolloin raskaudenkeskeytysten kuntalaskutusten määrä vähenee arviolta 210 000 euroa.

Helsingin kaupunki on tarjonnut vuodesta 2007 ensimmäiset pitkävaikutteiset ehkäisy menetelmät kaikenikäisille naisille. Käyttäjät ovat voineet valita sekä hormonikierukan että ehkäisykapselit käyttöönsä yhteensä jopa 11 vuoden ajaksi. Pitkävaikutteisen ehkäisimen korkeampi hankintahinta noin 100 euroa/kpl jakautuu 4–7 vuodelle ja vuosikustannus on keskimäärin 20 euroa. Vuonna 2016 Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimi hankki toimipisteisiinsä pitkävaikutteisia ehkäisy menetelmiä 358 460 eurolla (2974 kierukkaa, 540 ehkäisykapselia),

Mikäli kaikki 15–24-vuotiaat ehkäisyä tarvitsevat naiset Helsingissä käyttäisivät maksutonta pitkävaikutteisia ehkäisy menetelmiä, olisivat kustannukset vuodessa myös noin 405 000 euroa, mutta paremman ehkäisytehon vuoksi keskeytyksiä ei tehtäisi käyttäjille juuri ollenkaan. Käyttäjistä noin 80 prosenttia käyttää ehkäisy menetelmää pitkäaikaisesti, joten raskaudenkeskeytyksiä tehtäisiin ikäryhmässä jopa 400 vähemmän ja kustannuksia säästyisi 367 000 euroa.

Ehdotettu maksuton pilleriehkäisy on kustannuksiltaan samankaltainen, mutta teholtaan huonompi kuin jo aikaisempien päätösten nojalla kaikenikäisille tarjottava pitkäkestoinen ehkäisy. Nuoremmissa 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä lyhytvaikutteinen ehkäisy menetelmä ensimmäisenä ehkäisyvaihtoehtona saattaa olla houkutteleva, mutta sitoutuminen ohjeen mukaiseen käyttöön on heikompaa nuorilla kuin aikuisilla. 15–19-vuotiaiden ikäryhmän 14 043 naisesta arviolta 3 500 on seksuaalisesti aktiivisia ja käyttäisi ehkäisytabletteja pitkäaikaisesti. Vuositasolla kustannukset olisivat 176 000 euroa. Raskaudenkeskeytyksiä tehdään tässä ikäryhmässä 20–24-vuotiaita vähemmän, noin 8/1000 naista vuodessa, ja tyypillisellä käytöllä voidaan olettaa raskaudenkeskeytyksiä tehtävän noin 26 vähemmän. Kustannussäästöä näistä syntyisi noin 23 600 euroa.

Helsingissä on varattu jaettavaksi viime vuosina noin 45 000 maksutonta kondomia vuodessa hankintahinnan ollessa 0,12 euroa kappaleelta. Sosiaali- ja terveystoimen osuus oli noin 90 prosenttia (41 256 kpl). Kondomin hinnan ollessa 0,12 euroa kappaleelta ovat vuosikustannuk-

set 4 951 euroa. Kondomien tarve käyttäjien välillä vaihtelee huomattavasti, eikä ole realistista olettaa kaupungin pystyvän logistisesti tarjoamaan maksuttomia kondomeja kaikille 15–24-vuotiaille. Yksi kondomi viikossa 20 000 käyttäjälle maksaisi vuositasolla 124 000 euroa.

Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että Helsingin nykyisen käytännön jatkaminen tehostetusti on kustannusvaikuttavampaa kuin aloitteessa ehdotettu laaja koko alle 25-vuotiaiden ikäluokkaan suunnattu maksuton ehkäisy. Tämän ikäryhmän pitkävaikutteisten ehkäisymenetelmien aloitus toteutetaan ensisijaisesti keskitetyssä ehkäisyneuvonnassa, jonka toiminta siirtyy helmikuussa 2018 Kalasataman terveys- ja hyvinvointikeskuksen yhteyteen. Keskitetyn ehkäisyneuvonnan lääkäriresurssi, jota nimenomaan edellä mainittuihin ehkäisymuotoihin liittyen tarvitaan, lisääntyy nykyisestä yhdestä lääkärin työpanoksesta kahteen, ja myös avustavan henkilökunnan määrää lisätään vastaavasti. Lisäksi Kalasatamassa ehkäisypalveluita pystytään tarjoamaan laajemmalla aukioloajalla.

Ehkäisypalveluiden toteutuksessa yhteistyötä terveysasemien, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, äitiysneuvolan, keskitetyn ehkäisyneuvonnan sekä Helsingin kaupungin muiden toimijoiden, kuten koulujen ja nuorisotalojen kanssa jatketaan ja lisätään. Viestintää maksuttomasta ehkäisystä tehostetaan eri kanavissa.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Tutkimusten mukaan maksuton, erityisesti pitkäaikaisten ehkäisymenetelmien käyttö, on tehokasta suunnittelemattomien raskauksien ehkäisyssä ja niihin liittyvien niin yksilöä kuin terveydenhuoltojärjestelmää koskevan kuormituksen ja kustannusten vähentämisessä. Nuorten, niin naisten kuin miesten, ehkäisyn käyttöön kuuluu aina seksuaalikasvatus ja -neuvonta sekä turvalliseen sekä vastuulliseen seksikäyttäytymiseen ohjaaminen. Asianmukainen ehkäisymenetelmien käyttö vähentää ei-toivottujen raskauksien ja sukupuolitautilien määrää."

Esittelijän perustelut

Kaupunginhallitus on pyytänyt sosiaali- ja terveyslautakunnan lausuntoa 30.9.2017 mennessä valtuutettu Reetta Vanhasen ym. valtuustolaitteesta koskien alle 25-vuotiaiden nuorten maksuttoman ehkäisyn edistämistä.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Satu Suhonen, lääkäri, puhelin: 09 310 45564

19.09.2017

Asia/4

satu.suhonen(a)hel.fi
Mervi Korpela, toiminnansuunnittelija, puhelin: 09 310 42683
mervi.korpela(a)hel.fi

Liitteet

1 Vanhanen Reetta Aloite Kvsto 21062017 1

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Sosiaali- ja terveyslautakunta 12.09.2017 § 236

HEL 2017-007557 T 00 00 03

Lausunto

Sosiaali- ja terveyslautakunta päätti panna asian pöydälle.

Käsittely

12.09.2017 Pöydälle

Lääkäri Satu Suhonen oli kutsuttuna asiantuntijana läsnä kokouksessa tämän asian käsittelyssä.

Jäsen Seija Muurinen pyysi asian pöydälle.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Satu Suhonen, lääkäri, puhelin: 09 310 45564
satu.suhonen(a)hel.fi
Mervi Korpela, toiminnansuunnittelija, puhelin: 09 310 42683
mervi.korpela(a)hel.fi